

Viron kieli Sofi Oksasen romaanissa *Kun kyyhkyset katosivat*

MARIA FRICK

Tampereen yliopisto

Tiivistelmä. Viroon sijoittuvassa romaanissa käytetään neljäntyyppisiä virolaissanoja: kulttuurilainoja, frekvenssilainoja, kaksikielisten homofonien merkityslainoja (ns. ravioloja) ja kieliopillisessa funktiossa olevia lainoja. Artikkelissa vertaillaan näitä sanatyyppejä Virossa asuvien suomalaisten kieleen ja pohditaan niiden funktioita ja ymmärrettävyyttä kaunokirjallisuuden koordinvaihtoa koskevan aiemman tutkimuksen sekä verkossa julkaistujen lukijakirjoitusten pohjalta. Johtopäätöksenä todetaan, että verrattuna viroosuomalaisten puhekieleen kulttuurilainojen käyttö on Oksasella varovaisempaa ja frekvenssilainojen ja merkityslainojen samankaltaista kuin heillä. Varsinkin kulttuurilainoilla ja frekvenssilainoilla on selvä ja lukijoille läpinäkyvä funktio ajan- ja paikankuvan luojina, kun taas etenkin merkityslainat ja kieliopillisessa funktiossa olevat lainat voidaan helposti mieltää vain huonoksi kielenkäytöksi, joka hankaloittaa lukemista. Myös niillä voi kuitenkin olla tekstin päämääriä edistävä vaikutus silloin, kun niitä käytetään romaanin sillä tasolla, joka esittää antagonistin kirjoittamaa ”paha kommunistista tekstiä”. Tällöin lukukokemuksen ahdistavuus on nimittäin suhteessa propagandatekstin pahuuteen. Lukijoiden kokemukset vaihtelevat laidasta laitaan joidenkin puoltaessa virolaissanojen käyttöä ja joidenkin vastustaessa sitä mm. sillä perusteella, että ne hankaloittavat lukukokemusta, tai vain siksi etteivät näe mitään syytä käyttää niitä. Tämän perusteella näyttääkin siltä, että osa suomalaislukijoista on valmiita vastaanottamaan virolaistuneen suomen osaksi kirjallista

kieltä, kun taas konservatiivisempien asenne puoltaa yksikielistä varieteettia.

Avainsanat: kaunokirjallisuus; koodinvaihto; transfer; plurilingvalismi; moniäänisyys; kulttuurilaina; kulttuurisana; merkityslaina

“Voitko kuvitella, trammia kulkemassa puulla, kaikkea ne saksalaiset keksivät!”

1. Johdanto

Sofi Oksasen Viro-aiheisen tetralogian kolmas osa *Kun kyyhkysset katoivat* (2012) sijoittuu 1940–1960-luvuille, Viron saksalaismiehityksen ja neuvostovallan ajalle. Teoksessa on kolme rinnakkain kulkevaa tekstiosaa: kolmannen persoonan kertojan ja protagonistin/ minäkertojan Rolandin tekstit sekä antagonistin Edgarin kirjoittama romaaniteksti. Teos on suomenkielinen, mutta sen päähenkilöt ovat virolaisia. Seuraavassa tarkastelen sitä, millaisia vironkielisiä aineksia romaanissa esiintyy ja miten niitä käytetään tekstin eri tasoilla. Pohdin aiemman tutkimuksen valossa, mitä erityyppiset virolaissanat ja -rakenteet antavat tälle nimenomaiselle kaunokirjalliselle teokselle: miten ne auttavat luomaan tietyn ajan ja paikan kuvaa ja miten ne antavat kertomuksen henkilöille virolaisen äänen. Käsittelen kysymystä myös teosta kommentoineiden suomalaisten lukijoiden verkkokirjoitusten pohjalta ja nostan esiin kysymyksen siitä, millainen kieltä uudistava teko viroisävyinen suomalaiskirja voi olla.

Puuttumatta tässä artikkelissa lainkaan murteen ja yleiskielen väliseen tai muuhun saman kielen eri rekisterien väliseen vaihteluun (ks. esim. Traugott 1981; Kalliokoski 1998; Tiittula & Nuolijärvi 2007), käytän termiä *koodinvaihto* kahden kielen kohtaamisesta samassa tekstissä. Erityisesti seuraavassa tulee puhetta vironkielisten sanojen käytöstä suomalaisessa tekstissä ja myös sellaisten harvakäyttöisten suomalaissanojen suosimisesta, jotka ovat virossa yleisempiä (ns. frekvenssilaina) tai joita käytetään virolaisessa merkityksessä (merkityslaina, raviolosana – termistä “raviolo” ks. tuonnempana). Myös kokonaisia vironkielisiä

lauseita tapaa suomalaisessa kirjallisuudessa: esim. Sofi Oksasen aiemmissa teoksissa *Stalinin lehmät* (2003), jossa ne on yleensä käännetty tekstin sisällä, sekä *Puhdistus* (2008), jossa viron- ja venäjänkielisten ilmausten käännökset löytyvät teoksen lopusta.

Kirjassa *Kun kyyhkysel katosivat* toistuu yksi isänmaallinen laulunsäe: *Saa vabaks eesti meri* (s. 14, 171, 338 ja 344), mutta muita monisanaisia vironkielisyyksiä siinä ei oikeastaan ole. Teokselle on leimallista saksan- ja venäjänkielisten, valtakoneistoon liittyvien käsitteiden runsaus, jonka läpi kahlaaminen voi olla lukijalle niin työlästä (ks. Sivulauseita 12.9.2012), että lukukokemuksesta kärsivä lukija saa kokea nahoissaan palasen itse koneiston vastenmielisyydestä (vrt. Chi'en 2004: 64). Erityisen vaikealukuisia ovat lukujen alkuun sijoitetut katkelmat, jotka esittävät kommunistista (propagandista) romaanitekstiä. Vieraat käsitteet löytyvät edellisen romaanin tapaan kirjan loppuun liitetystä sanastosta, mikä myös osaltaan hankaloittaa lukemista (vrt. Bandia 1996: 141). Sen sijaan viroa teoksessa on *Stalinin lehmiin* ja *Puhdistukseen* verrattuna hyvin vähän eikä yksittäisiä virolaissanoja ole enää kursivoitu tai käännetty aiempaan tapaan. Niitä ei myöskään yleensä ole asetettu suoraksi esitykseksi henkilöhahmojen suuhun, vaan ne ovat sulautuneet osaksi suomenkielistä kerrontaa.

2. Kaunokirjallisuuden koodinvaihdosta

Kirjoitetun kielen koodinvaihto on ilmiönä vanha – sitä esiintyi niin antiikissa (ks. esim. Adams ym. 2002) kuin keskiajallakin (ks. esim. Forster 1970; Argenter 2005; Schendl & Wright 2011; Pahta 2012), ja kirjasipa 1200-luvun alussa elänyt Henrik latinankieliseen kronikkaansa mm. vanhimman tuntemamme vironkielisen lauseen *Laula, laula, pappi* sekä lukuisia yksittäisiä viron- ja liivinkielisiä sanoja (Alvre 1984; Murray 2009). Kaunokirjallisuuden koodinvaihto on kuitenkin noussut laajemman kiinnostuksen kohteeksi vasta hiljattain. Kotimaisista tutkijoista Malmio (2011) on tarkastellut suomenruotsalaisten romaanien koodinvaihtoa. Ala-Riskun (2010; 2011; 2012) tutkimukset puolestaan

käsittelevät italialaiskirjailijoiden koodinvaihtoa murteisiin ja suku-kieliin.

Callahan (2004) mainitsee viime vuosikymmeniltä useita kaunokirjalliseen koodinvaihtoon keskittyviä tutkimuksia, joissa on käsitelty mm. afrikkalaiskielten ja englannin koodinvaihtoa (Omole 1987; Blommaert 1993; Bandia 1996; Miner 1998: 199-203), sekä katalaanikirjailijoiden koodinvaihtoa espanjaan (Azevedo 1991; 1993; Heinemann 1996; Callahan 2004: 88-89). Englanti on pääkielenä myös tällä vuosituhannella tutkituissa teoksissa, kuten pohjoisamerikkalaisissa maahanmuuttaja- ja vähemmistökirjailijoiden teoksissa (esim. Szymaniak 2002; Ch'ien 2004; Torres 2007) ja nigerialaisessa kaunokirjallisuudessa (Ibha-waegbele & Edokpayi 2012).

Miksi prosaistit sitten käyttävät koodinvaihtoa? Ensimmäisen polven maahanmuuttajakirjailijoilla, jotka kirjoittavat muulla kuin äidinkielenään, vierasperäisyydet on usein tulkittu äidinkielen siirtovaikutukseksi (esim. Szymaniak 2002: 315–316). Siirtovaikutuksen (engl. *transfer*) käsite on kuitenkin ongelmallinen sikäli, että se asettaa normiksi ”puhtaan” yksikielisen puheen, jota toinen kieli ikään kuin häiritsee. Aikana, jolloin koko monikielisten käytänteiden tutkimuskenttää on arvosteltu yksikielisyyden tai ”tupla-yksikielisyyden” normia ihannoivaksi (ks. Auer 2007; Jørgensen ym. 2011; Jørgensen ym. 2012), ei-yksikielisten kirjailijoiden teoksia voitaneen jo pyrkiä tarkastelemaan sellaisenaan, arvottamatta, aidosti plurilingvaalin hengen tuotoksina. Plurilingvaalilla tarkoitetaan tässä sellaista useiden kielten aineksista koostuvaa kompetenssia, jossa ihmisen kielitaito ei jakaudu kognitiivisesti erillisiin, kielirajoja seuraaviin lokeroihin vaan toimii yhtenä kokonaisuutena (ks. esim. Coste ym. 2009 [1997]; Lehtonen 2006). Näin ollen Oksasen teoksessakaan ei voida jyrkästi erotella viroon kuuluvia kielenpiirteitä suomeen kuuluvista¹.

¹ Plurilingvalismin ajatus on lähellä kaunokirjallisuuden moniäänisyyttä myös siltä kannalta, ettei teoksesta voi erottaa kirjailijalle kuuluvaa kieltä teoksen kertojille ja puhujille kuuluvista rekistereistä. Tämän näkemyksen mukaan on siis tarpeetonta tarkkaan erotella, missä määrin teoksen virolaisuudet johtuvat kirjailijan

Kenties eniten tutkittu siirtolaiskirjailija, ensin venäjäksi ja myöhemmin englanniksi kirjoittanut Vladimir Nabokov oli itse sillä kannalla, ettei hänen englantinsa ollut sujuvaa (Ch'ien 2004: 61). Hänen kieltään tutkinut Ch'ien näkee Nabokovin tuotannossa maahanmuuttajakirjailijan tuskaisen kamppailun kohti yläluokkaisempaa tyyliä ja sujuvampaa ilmaisua, joka vapauttaisi hänet maahanmuuttajan kohtalostulla määritellyksi puutteellisen kielitaidon kautta (mp.). Nabokovin tyyli kehittyikin sellaiseksi, ettei hänen myöhemmissä teoksissaan enää voi erottaa venäjällä tyylittelyä englannin rikastamiseksi tehdyistä ratkaisuista (mts: 64-65). Nabokovin venäjä kasvaa siis osaksi hänen englantiaan, mikä kirjailijan omasta konservatiivisesta asenteesta huolimatta on plurilingvalismia korostavan näkemyksen valossa parasta, mitä monikielinen kielenkäyttäjä voi tehdä: hämärtää kieltenvälisiä rajoja, ammentaa kaikista resursseistaan ja siten tuoda ne muiden ulottuville.

Hieman toisenlaisessa tilanteessa ovat ne myöhempien sukupolvien vähemmistökirjailijat, jotka elävät suurissa ja vakiintuneissa monikielisissä yhteisöissä ja ovat sosialisoituneet useaan kieleen ja plurilingvaalisuuteen jo lapsuudessaan. Sekä katalonialainen, afrikkalainen, amerikan espanjalainen ja -kiinalainen että suomenruotsalainen kirjallisuus nähdään tutkimuksissa yhteisönsä tulkkina (ks. Arteaga 1994; Callahan 2004: 88-89; Ch'ien 2004: 105-156; Torres 2007; Malmio 2011; Ibhawaegbele & Edokpayi 2012). Amerikkalaiskirjailijoiden tutkijat korostavat sitä, kuinka vähemmistökirjallisuudessa englantia otetaan haltuun sellaisena kuin se yhteisön kielenä toimii: koodinvaihtoineen päivineen. Kirjallisuuden kautta vähemmistöt pystyvät näin osoittamaan oikeutensa molempiin kieliin ja niiden plurilingvaaliin käyttöön (esim. Callahan 2004). Kielelliset valinnat ovat toisaalta identiteetinkantajia ja toisaalta sosiaalisten suhteiden kuvastajia: esimerkiksi kenialaisissa ja nigerialaisissa teoksissa englannin yleiskielen käyttö dialogissa

kaksikielisestä taustasta ja missä määrin ne ovat hänen tietoisia valintojaan. Kysymys teoksen tyylin "tahallisuudesta" kuitenkin puhuttaa lukijoita, mikä näkyy mm. Juvan (2013) kirjoituksen lukijakommenteista.

assosioituu muodollisuuteen ja vallankäyttöön (Callahan 2004: 89; Ibhawegbele & Edokpayi 2012).

Samantyyppistä kielen ja sen puhujille omistettujen sosiaalisten atribuuttien hyvin suoraviivaista yhdistämistä voi nähdä *Puhdistuksen* elokuvaversiossa, jossa venäjää kuulee vain väkivaltaisissa kohtauksissa. *Stalinin lehmässä* ja *Puhdistuksen* romaaniversiossa koodinvaihtoa ei ole asemoitu aivan yhtä systemaattisesti, mutta viro on silti enimmäkseen isänmaallisten puheiden ja etenkin laulujen kieli, *Stalinin lehmässä* myös lapsuuden ja neuvostoliittolaisuuden, ”ryssän” kieli, joka näkyy paitsi koodinvaihtona myös tekstin tasolla ruodittuna henkilöhahmojen ristiriitaisten kansallisuustunteiden kuvastajana (ks. Grönstrand 2010). *Stalinin lehmät* asettuu siis siihen maahanmuuttajakirjallisuuden kenttään, jonka yhtenä aiheenakin on maahanmuuttajuus ja jossa henkilöhahmojen koodinvaihto ainakin jossain määrin kuvastaa kyseisessä yhteisössä todellisuudessa vallitsevaa kielellistä maisemaa ja sen jäsenten kansallisia identiteettejä (vrt. Malmio 2011). Koodinvaihto puhuttelee valtaväestöön kuuluvaa lukijaa ja toimii kielipoliittisenakin tekona, kun aiemmin vain suullisena elänyt vähemmistön kielenkäyttötapa astuu kirjallisuuteen (Ch’ien 2004: 4).

Entä miten plurilingvaali kirjallisuus huomioi yksikielisen lukijan? Oksanen käyttää aiemmissa teoksissaan kirjan loppuun sijoitettujen hakemistojen lisäksi tekstinsisäistä selittävää, suoraa ja epäsuoraa kääntämistä sekä virolaisen aineksen kontekstualisointia (vrt. Bandia 1996; Callahan 2004: 104–109; Ala-Risku 2011). Kun kyseessä ovat läheiset sukukielet, lukija voi jossain määrin nojata äidinkieleensä eikä kaikkea koodinvaihtoa tarvitse kääntää tai selittää (ks. esim. Ala-Risku 2010). Toisaalta ymmärtäminen ei perustu pelkästään äidinkieleen vaan siihen vaikuttaa upotetun kielen tunnettuus: esimerkiksi espanjankieliset sanat *sombrero*, *niño* ja *señora* voi ymmärtää (tai olla ymmärtämättä) suomalainen siinä missä italialainen tai englanninkielinenkin lukija (vrt. Ala-Risku 2010; Callahan 2004; Torres 2007).

Kokonaisuuden voi hahmottaa, vaikkei ymmärtäisi yksittäisiä sanoja, mutta ymmärtäminen kärsii, kun kääntämättä jätettyä koodinvaihtoa on

paljon ja kielet eroavat toisistaan (ks. esim. Callahan 2004: 209). Runsaasti kääntämätöntä koodinvaihtoa sisältävien teosten mallilukijaksi voikin ajatella kaksikielisen henkilön, josta tekstinsisäisten käännosten lukeminen voi tuntua rasittavalta, mutta jonka kielitaito palkitaan silloin, kun käännoksiä ei ole (Torres 2007). Oksasen teos on kuitenkin tarkoitettu suurelle lukijakunnalle, josta vain pieni osa on viron-, saksan ja venäjätaitoista. Lukijoiden kielitaito onkin yksi taustatekijä, joka selittää, miksi joidenkin mielestä koodinvaihtoa on liikaa ja joidenkin sopivasti (lukija-arvioista tulee lisää puhetta luvussa 4). Muita selittäviä tekijöitä voivat olla esim. lukijan murretausta, asenteet, lukutapa jne.

3. Virolainen sanasto sulautuu suomalaiseen kerrontaan

Oksasen romaani *Kun kyyhkyset katosivat* poikkeaa useimmista niistä romaaneista, joiden koodinvaihtoa on aiemmin tutkittu, sillä se ei käsittele kaksikielistä yhteisöä eikä koodinvaihto siksi voi toimia tapana esittää päähenkilöiden realistista puhetapaa tai indeksoida yhteisössä vallitsevia sosiaalisia suhteita. Kun suomenkielinen romaani on sijoitettu Viroon, koodinvaihdolla voi kuitenkin autentikoida romaanin paikkaa, aikaa ja henkilöitä eli kontekstualisoida romaanin fiktiivistä maailmaa virolaisemmaksi. Vironkielisillä sanoilla luodaan illuusio virolaisesta kerronnasta ja dialogista hieman samaan tapaan kuin kaunokirjallisuuden murteellisuuksilla luodaan puhutun kielen illuusio (vrt. Kallio-koski 1998; Nuolijärvi & Tiittula 2013).

Seuraavassa käsittelen esimerkkejä teoksen koodinvaihdosta. Koska ne muistuttavat Virossa asuvien suomalaisten kielenkäyttöä, tarkastelen niitä heidän kasvokkaiskeskustelujaan ja sähköpostiviestejään koskevan tutkimukseni (Frick, tulossa) valossa. Aivan kuten Oksasen teoksissa, myös vironsuomalaisten kielessä koodinvaihdon määrä vaihtelee: jotkut henkilöt ajautuvat tietyissä tilanteissa keskustelemaan koodinvaihtomoodissa, jolloin pidempiäkin vironkielisiä katkelmia sekoittuu suomenkieliseen keskusteluun ja koodinvaihdolla on monia funktioita keskustelussa. Teoksen *Kun kyyhkyset katosivat* kieli muistuttaa

enemmän sellaisten henkilöiden puhetta, jotka käyttävät vain yksittäisiä vironkielisiä sanoja eivätkä heittäydy viljelemään runsasta koodinvaihtoa.

3.1. Kulttuurilainat

Yksi ensimmäisistä kaksikielisen kielenkäytön muodoista, jonka puhujat ottavat käyttöön tutustuessaan uuteen kieleen, on sellaisten sanojen käyttö, jotka liittyvät kiinteästi asianomaiseen kulttuuriin. Koska sanat liittyvät paikallisiin oloihin, niille ei välttämättä edes ole tarkkaa käännösvastinetta. (Ks. esim. Myers-Scotton 2002: 239; Haspelmath 2008.) Virossa asuville suomalaisille tällaisia sanoja ovat esimerkiksi *kommunaalimaksut*, joka vastaa suunnilleen suomen yhtiö- ja huoltovastikkeita, sekä virolaisten ruoka-aineiden nimet, kuten *hapukoor* ‘hapankerma, smetana’, jotka eivät ole aivan samanlaisia kuin suomalaiset (Frick, tulossa). Toisaalta kulttuurilainoiksi voidaan laskea sellaisetkin sanat, joille kyllä on vastine suomessa, mutta joita käytetään virolaisessa yhteydessä. Näin ollen vironsuomalaiset käyttävät (satunnaisesti) esimerkiksi sellaisia sanoja kuin *lehekülg* ‘vir. nettisivu’ tai *haigla* ‘vir. sairaala’. Kulttuurilainoja käytetään joskus virolaisessa muodossa ja joskus ne mukautetaan suomeen esimerkiksi vartalovokaalien ja sijapäätteiden avulla (*kommunaalimaksut*, vrt. vir. *kommunaalmaksud*), mikä on tavallista erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa ja silloin, kun puhuja pyrkii yksikieliseen ilmaisuun. Lainasanat saattavat myös vakiintua ensin kaksikielisessä puhujayhteisössä ja sitten levitä yksikielisille puhujille.

Esimerkissä (1) näkyy Oksasen käyttämä sana *hävityspataljoona*, joka on käytössä myös yksikielisessä suomessa silloin, kun puhutaan Viron historiasta. Teoksessa *Kun kyyhkyset katoavat* se kuuluu siihen joukkoon tiettyjen historiallisten vaiheiden erikoissanastoa, johon lukijan on perehdyttävä voidakseen seurata teosta. Sana on viroksi *hävituspataljon* ja se on mukautettu suomeen kääntämällä yhdyssanan osat vastineillaan, jotka ovat kaksikielisiä homofoneja eli samankuuloisia molemmissa kielissä. Olen lihavoanut kohdesanat esimerkeissä.

- (1) Muistin hyvin, miten Edgar oli luimunnut mökissä, kun puna-armeijan vetäytyttyä tienoot olivat vilisseet henkensä edestä piileskeleviä **hävityspataljoonien** miehiä ja heidän perässään pörrääviä saksalaisia. (s. 53)

Toinen esimerkki on ruokasanastosta. Sana *frikadell* on viron lisäksi käytössä useissa muissa kielissä, mutta suomessa sitä vastaa *lihapyörykkä*. Sanan tarkoite on kuitenkin kulttuurispesifi siten, että virolaiset frikadellit ovat pienempiä kuin suomalaiset lihapyörykät ja niitä käytetään pääsääntöisesti juuri keitossa, *frikadellisupp*. Oksasella yhdyssanan perusosa on suomenkielinen. Yhdyssanat ovatkin kiitollinen muotti kaksikieliselle kielenkäytölle: niissä sanaa voi taivuttaa ja käyttää kuten suomenkielistä sanaa, ja kun sanan perusosa on tekstin pääkielellä, lukija ymmärtää asian ytimen: tässä on kyse keitosta (vrt. Frick 2009; tulossa). Vironkielinen määräiteosa vain tarkentaa asiaa, eikä tekstin kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta ole olennaista, minkälaisesta keitosta on kyse.

- (2) Aamulla olin ehdottanut muina miehinä, että menisimme käymään Rosalien luona, olin ollut apuna sian teurastuksessa ja tiesin Edgarin olevan **frikadellikeiton** perään, nyt sitä saisi, mutta äiti oli ilmeisesti jo kertonut, kuka tulisi käymään. (s. 50)

Kolmas esimerkki on sellaisesta sanasta, jolle on olemassa tarkka suomenkielinen vastine: *tramm* ‘raitiovaunu’. Sanan käyttö motivoituu virolaisesta kontekstista, eli siitä, että tapahtumapaikkana on Tallinna, ja että kyse on virolaisen puhujan suorasta esityksestä. Suomalainen lukija tuskin kaipaa *trammille* käännöstä, sillä sana on sama mm. englanniksi.

- (3) “Voitko kuvitella, **trammia** kulkemassa puulla, kaikkea ne saksalaiset keksivät!” (s. 42)

Vaikka tapa, jolla kulttuurilainoja käytetään romaanissa, on samankaltainen kuin vironsuomalaisten keskenään käyttämässä kielessä, se on monin verroin rajoitetumpaa. Oksasen teoksessa sanat on kaikki mukautettu suomeen ja niitä taivutetaan kuten suomalaisia sanoja. Kirjailijan on myös huolehdittava ymmärrettävyydestä aivan toisella

tapaa kuin pienen kuulijakunnan edessä esiintyvän arkikeskustelijan. Tämä näkyy kulttuurilainojen vähäisenä määränä ja siinä, että niiksi on romaanissa valikoitunut vain sellaisia, joita ei voi muulla tavoin ilmaista (*hävityspataljoona*), jotka eivät häiritse kokonaisuuden ymmärtämistä (*frikadelli-*) tai jotka lukija voi ymmärtää äidinkieltänsä tai muun kielen perusteella (*hävityspataljoona, tramm(i)*).

3.2. Frekvenssilainat

Silloin, kun käytetään sanaa, joka on omassa kielessä hyvin harvinainen, mutta jonka homofoninen vastine on toisessa kielessä yleinen, voidaan puhua *frekvenssilainoista*. Suomen ja viron tapauksessa homofonisia voivat olla joko sukulaissanat tai kansainväliset sanat, mutta Virossa asuvien suomalaisten kielessä frekvenssilainat ovat pääsääntöisesti kansainvälisiä sanoja, kuten *lektyyri, fasaadi, masiina, reklaami* (vrt. vir. *lektüür, fassaad, masin, reklaam*). Heillä frekvenssilainojen käyttö motivoituu joskus kontekstista, kuten jostakin aiemmasta tekstistä, jossa sanaa on käytetty viroksi. Joskus niitä kuitenkin näytetään käytettävän ilman erityistä syytä. (Frick, tulossa.)

Oksasen romaanissa tämäntyyppiset sanat kontekstualisoivat virolaista ympäristöä ja kuvatulle aikakaudelle tyypillisiä ilmiöitä: *okkupeerata* (s. 200), *divaani* (s. 312), *fabrikoida* (s. 322) (vrt. vir. *okupeerida, diivan, fabritseerida*). Koska nämä sanat ovat käytössä myös yksikielisessä suomessa, kirjailija voi käyttää niitä selittelemättä. Jotkin sanat, kuten esimerkin (4) *shelatiini* (vrt. vir. *želatiin*) ovat kuitenkin niin harvinaisia suomessa, että ne lähenevät kulttuurilainoja. Tällöin konteksti voi auttaa ymmärtämistä, kuten katkelmassa, jossa *shelatiinista* puhutaan hyydyttämisen yhteydessä.

- (4) Juudit otti tukea karmista, siirsi oikean jalkansa kynnyksen yli, sitten vasemman, otti tukea keittiön pöydästä, pesualtaasta, ja seisoi lopulta Rolandin edessä horjahdellen kuin hänet olisi hyydytetty **shelatiinilla**. (s. 255)

3.3. Raviolot

Edellä esitetyt frekvenssilainat koskivat sanoja, jotka ovat suomessa ja virossa samankaltaisia sekä muodoltaan että merkitykseltään. Sellaisia sanoja, jotka näyttävät lähes tai täysin samalta, mutta joiden merkitys on eri, on kutsuttu petollisiksi ystäviksi tai riskisanoiksi (ks. esim. Laalo 1992). Vironsuomalaisilla tällaiset sanat ovat alttiita merkityslainoille, eli muodoltaan suomenkielisiä sanoja käytetään joskus virolaisessa merkityksessä, esim. *mitä arvaat* ‘mitä mieltä olet’ (Frick, tulossa). Tätä kuvastaa termi raviolo (mt.): päältäpäin katsoen sanasta ei välttämättä näe, kumman kielistä merkitystä puhuja tavoittelee (eli mikä täyte taikina-kuoren alla piilee). On osoitettu, että etenkin verbien ollessa kyseessä raviolosanojen merkityslainat ovat usein tahattomia (mt.). Esimerkki tästä löytyy jopa kaunokirjallisuudesta, nimittäin Marjo Näkin teoksesta *Hepoa Tallinnaan*, jossa “[viraston johtajaa] asensi Alvis” (mallina viron *asendada* ‘sijaistaa’) (mt.). Pahimmillaan raviolo voikin teettää sen, että koko tekstikatkelma muuttuu yksikieliselle lukijalle käsittämättömäksi. *Kun kyyhkyset katosivat* -kirjassa tällaisia tilanteita ei synny, vaan tekstin merkitys säilyy ymmärrettävänä (5).

- (5) - Kovasti Vörsti minun tekemisistäni **huolitsee**, mutta miksei Vörsti itse ole vaimonsa luona. (s. 57)

Lauseessa (5) suomen sanalta näyttävää verbiä on käytetty viron sanan *hoolitseda* ‘pitää huolta, huolehtia’, merkityksessä. Koska *huolita*-verbin suomalainen merkitys ei lainkaan sopisi lauseeseen ja koska sen sanavartalo muistuttaa suomen *huolehtia*-verbiä, väärinymmärryksen vaaraa ei tässä liene. Lause on suorasta esityksestä, jossa puhujan ääni kuuluu esimerkiksi puhuttelunimen käytöstä, ja jossa raviolosanan käyttö voimistaa tätä ääntä.

3.4. Kieliopilliset raviolot

Osa romaanissa käytetyistä raviolosanoista on sellaisia pikkusanoja, joiden vaikutus on lähinnä kieliopillinen. Vironsuomalaisilla tällainen on hyvin harvinaista. Esimerkissä (6) Oksanen käyttää sanaa *oma* viron tapaan, mutta se on mukautettu lauseeseen suomenmukaisella taivutuksella ja rektiolla.

- (6) Olin varma, että kohta bolsevikkien aitoihin liimaamaat mobilisaatiokäskyt korvattaisiin Saksan **omilla**. (s. 42)

Esimerkissä (7) on rakenne, jossa passiivilauseeseen on lisätty subjekti käyttämällä genetiivi + postpositio -rakennetta. Suomessa rakenne liittyy erityisesti hallinnon ja politiikan teksteihin ja se muodostetaan sanan *taholta* tai *toimesta* avulla (VISK §1327). Oksasen käyttämän postposition *puolelta* virolainen vastine on *poolt*, eli sen sijavalinta on vironmukainen, mutta sana on mukautettu suomeen ensitavun diftongin ja sijapäätteen avulla.

- (7) "Saksan fasistisia agentteja oli ovelasti lähetetty maahan jo ennen kuin Viro okkupeerattiin hitlerististen voimien **puolelta**. (s. 200)

Esimerkki (7) on kirjan sellaisesta osasta, joka esittää propagandistista romaanitekstiä ja jonka tyyli on kankeaa mm. runsaiden vierassanojen ansiosta (esim. *okkupeerattiin* esimerkissä (7)). Tekijän sisältävä passiivilause vaikuttaa samaan suuntaan herättäen kankeuden ja vierauden vaikutelman, joka voi saada lukijan vierastamaan tekstiä. Kirjan loppupuolella propagandateksti paljastuu romaanin antagonistin kirjoittamaksi, joten tämä vierauttaminen palvelee myös negatiivisen henkilöahmon rakentamista, joka tapahtuu pikkuhiljaa romaanin edetessä.

4. Tyylikeino vai huolimatonta kieltä?

Kaunokirjallisuuden koodinvaihto jakaa kriitikot ja lukijat kahtia. Malmio (2011) on havainnut, että kun vielä 1990-luvulla kriitikot paheksuivat suomenruotsalaisten kirjailijoiden koodinvaihtoa suomeen tai “nuorisokieleen”, joka oli lukijalle itselleen vieras kielimuoto, 2000-luvun teosten vastaanotto oli myönteisempi: koodinvaihdon avulla suomenruotsalaisen nuorisokirjallisuuden henkilöhahmojen kieli muuttuu realistisemmaksi. Romanin *Kun kyyhkyset katosivat* koodinvaihto ei ole siten systemaattista, että sen tunnistaisi selkeästi esimerkiksi tietyn henkilöhahmon puheeseen tai tiettyihin tekstinosiin kuuluvaksi ilmiöksi. Sitä on sekä suorassa esityksessä että kertojien puheessa ja romaani-tekstiä esittävässä katkelmissa. Tämä voi osaltaan selittää esimerkiksi nimimerkillä Jyrki kirjoittavan lukijan kommentin Juvan kirjoituksen (2013) yhteydessä:

Epookkiväriä voi tietysti hakea kuvaamalla vanhoilla sanoilla asioita ja esineitä joita ei juuri enää ole (vaikkapa “komuutti”), mutta pitääkö 1940-luvun sähkeen tai sähkösanoman olla “telegrammi”, raitiovaunun “trammi”, haavasiteen “kompessi”, hedelmäsoseen “kompotti”, savukkeen “paperossi” tai pikakirjoituksen “stenografiaa”? Nämähän eivät ole *virheitä*, mutta jos kirjailija johonkin on tähdännyt, olisi mukava tietää, mihin.

Lukijan kirjoituksesta näkyy turhautumista siihen, ettei vieraan kielen-aineuksen käyttö ole johdonmukaista ja läpinäkyvää. Teoksen virolainen ääni kuuluu koko romaanille eikä vain suoraan esitykseen. Koodinvaihdolla on kuitenkin autentikoiva vaikutus, mm. kuten nimimerkki Jyrki toteaa: epookkivärin antajana, mutta myös henkilöhahmojen ja tapahtumapaikkojen virolaisuuden ilmaisijana. Vierassanoilla on ainakin kyseiselle lukijalle ilmeisen vieraannuttava vaikutus, kuten hänen närkästystä ilmentävät retoriset kysymyksensä osoittavat.

Edellisessä luvussa käsitellyt virolaissanat olivat sellaisia, jotka lukijat saattavat ymmärtää kontekstista tai äidinkieltänsä ja muiden kielten avulla. Edellä esitin myös, että ymmärtämistä häiritsevät kielenpiirteet

voivat palvella romaanin tarkoitusperiä, kun antagonistin kerronta ja hänen kirjoittamansa “paha kommunistinen teksti” tehdään lukijalle epämiellyttäväksi. Tämäkään yhteys ei kuitenkaan ole ilmiselvä, sillä virolaisia ja muita vierassanoja on muuallakin kuin antagonistin tekstissä.

Juva (2013) arvostelee teoksen *Kun kyyhkyselät katosivat* kieltä: “Kirjassa on suoranaisia kielivirheitä², mutta myös luvattoman kankeita ja kapulakielisiä rakenteita”, “[Sen kieli] on huolimatonta, hiomatonta, paikoin löysää, paikoin taas liian tiivistä” ja “[Siitä] puuttuu tarkkuutta, joka veisi lukijan mielikuvat sinne, minne pitää, eikä sinnepäin”. Juvan kirjoitusta kommentoineet lukijat ovat enimmäkseen sillä kannalla, että Juva on arviossaan liian tiukka: se, mitä pidetään virheenä, riippuu siitä, mitä pidetään normina, ja useimmat lukijat puolustavat variaation sallimista kaunokirjallisessa tekstissä, vaikka ovatkin Juvan kanssa yhtä mieltä, että teoksessa on runsaasti poikkeamia yleiskielestä.

Juva (2013) ei puutu teoksen virolaisuuksiin, mutta hänen kirjoitustaan kommentoineet lukijat kiinnittävät huomiota saksasta, venäjistä ja virosta otettuihin vaikutteisiin. Juvan kirjoituksen kommentoijissa löytyy sekä lukijoita, jotka arvostavat tekstin saamaa “paikallisväriä” tai “epookkiväriä” sekä edellä siteerattu nimimerkki Jyrki, joka kritisoi romaanissa esiintyviä virolaisperäisiä sanoja ja sanoo, ettei ymmärrä, miksi sellaisia pitää käyttää. Tämän kriittisen lukijan suhtautuminen muistuttaakin Malmion (2011) kuvaavaa 1990-lukulaista asennetta, jossa koodinvaihto suomenruotsalaisessa kirjallisuudessa koettiin häiritseväksi. Tällöin oli Malmion mukaan (ma.) vielä vallalla kielellisesti yhtenäistä yleiskielistä kirjallisuutta ihannoiva ilmapiiri, jossa yhtenäisyyden ihannetta perusteltiin mm. sillä, että koodinvaihto ja muu variaatio haittaa teoksen ymmärrettävyyttä.

Esimerkkien analyysi luvussa 3 osoitti, että teoksen *Kun kyyhkyselät katosivat* koodinvaihto muistuttaa Virossa asuvien suomalaisten keskenään käyttämää kieltä. Kulttuurilainojen osalta se on jopa konservatiivisempaa kuin heillä, sillä romaanissa sanat on aina mukautettu

² Artikkelin alussa olevan katkelman (*Voitko kuvitella, trammia...*) pilkkuvirhe on vain yksi esimerkki lukuisista samankaltaisista.

suomeen. Raviolosanojen osalta Oksasella on yllättäviä, kielioppiin ulottuvia ratkaisuja, jotka ovat paikoin jopa uudistuksellisempia kuin viron-suomalaisilla. Jos ajatellaan, että kulttuurilainat ja frekvenssilainat, joita monet lukijakommentaattoritkin pitävät perusteltuina, toimivat teoksessa paikan- ja ajan illuusion luojina, jäljelle jäävät vielä raviolosanat ja kieliopilliset raviolit, jotka eivät kaikki selity edes “pahan kommunistisen tekstin” tyylikeinona.

Romaanin julkaisua seuranneen keskustelun tarkastelu herättääkin kysymyksiä. Onko Oksanen tekemässä viron kautta suomelle jotakin sellaista, mitä Nabokov teki englannille? Entä onko suomalainen lukijakunta valmis vastaanottamaan virontäyteistä kieltä edes Virosta kertovassa romaanissa? Ja missä määrin ja millaisia virolaisuuksia kaunokirjallisessa teoksessa saa olla ilman, että se herättäisi lukijoiden voimakasta vastarintaa? Spekulaatiivisesti voi myös pohtia: jos teoksesta olisi kielenhuollon keinoin siivottu pois vaikkapa vain pahimmat norminvastaisuudet, joihin Juva viittaa kirjoituksessaan (2013) termillä “suoranainen kielivirhe”, olisiko siinä silloin enemmän tilaa kieltämme uudistavalle plurilingvalismille?

Kiitokset

Kiitän Lähivertailujen nimettömiä arvioijia arvokkaista huomioista, jotka auttoivat terävöittämään ja syventämään tätä artikkelia. Kiitos myös Riikka Ala-Riskulle kaunokirjallisuuden koodinvaihdosta käymistämme keskusteluista ja Marjo Savijärvelle käsikirjoituksen kommentoinnista! Kirjoituksen lopullinen sisältö on tietenkin omalla vastuullani.

Lähteet

- Adams, J. N., Mark Janse, Simon Swain (Eds.) 2002. *Bilingualism in Ancient Society: Language Contact and the Written Text*. Oxford: Oxford University Press.
- Ala-Risku, Riikka 2011. *Cunza Frantzì, cunza sa janna! Chiudi Frantzisché, chiudi la porta! Traduzioni nel code-switching italiano-dialetto in un corpus scritto*. – Serena Dal Maso, Giovanna Massariello (Toim.). *Atti del XLIII*

- Convegno internazionale della Società Linguistica Italiana, Verona 24-25 settembre 2009. Roma: Bulzoni, 129–142.
- Ala-Risku, Riikka 2010. “Som mì che guadagno la plata”. Considerazioni preliminari sulla commutazione di codice in Quando Dio ballava il tango di Laura Pariani. – Jukka Havu, Carita Klippi, Soili Hakulinen, Philippe Jacob, José Santisteban Fernández (Toim.). Actes du XVIIe Congrès des Romanistes Scandinaves / Actas del XVII Congreso de Romanistas Escandinavos. Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Series B5. Tampere: University of Tampere, 30–45.
- Ala-Risku, Riikka 2012. Sulla grammatica del code-switching nella narrativa italiana contemporanea. La variazione nell’italiano e nella sua storia. – Patricia Bianchi, Nicola De Blasi, Chiara De Caprio, Francesco Montuori (Toim.). Varietà e varianti linguistiche e testuali vol. I e II. Atti dell’XI Congresso SILFI Società Internazionale di Linguistica e Filologia Italiana (Napoli, 5-7 ottobre 2010). Firenze: Franco Cesati Editore, 115–125.
- Alvre, Paul 1984. Eesti ja liivi keeleaines Henriku Liivimaa kroonikas I. Laused ja üksiksõnad. – Keel ja Kirjandus 6, 335–343.
- Argenter, Joan A. 2005. Did our ancestors code-switch? Inferring from written records. – James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rolstad, Jeff MacSwan (Eds.). Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism. Somerville, MA: Cascadilla Press, 84–93.
- Arteaga, Alfred (Ed.) 1994. An Other Tongue: Nation and Ethnicity in the Linguistic Borderlands. Durham: Duke University Press.
- Auer, Peter 2007. Monolingual bias in bilingualism research – or: Why bilingual talk is (still) a challenge for linguistics. – Monica Heller (Ed.). Bilingualism: A Social Approach. Houndmills: Palgrave, 319–339.
- Azevedo, Milton M. 1991. Literary dialect as an indicator of sociolinguistic conflict in Juan Marsé’s *El amante bilingüe*. – Journal of Interdisciplinary Literary Studies 3, 125–136.
- Azevedo, Milton M. 1993. Code-switching in Catalan literature. – Antipodas 5, 223–232.
- Bandia, Paul 1996. Code-switching and code-mixing in African creative writing: Some insights for translation studies. – Traduction, terminologie, rédaction 9, 139–151.
- Blommaert, Jan 1993. Intercultural communication and African popular literature: On reading a Swahili pulp novel. – African Languages and Cultures 6 (1), 21–36. <http://dx.doi.org/10.1080/09544169308717759>

- Callahan, Laura 2004. Spanish/English Codeswitching in a Written Corpus. Amsterdam: Benjamins.
- Ch'ien, Evelyn Nien-Ming 2004. *Weird English*. Cambridge: Harvard University Press.
- Coste, Daniel, Danièle Moore, Geneviève Zarate 2009 [1997]. *Plurilingual and Pluricultural Competence*. Strasbourg: Council of Europe, Language Policy Division. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/SourcePublications/CompetencePlurilingue09web_en.doc (3.6.2013).
- Forster, Leonard 1970. *The Poet's Tongues. Multilingualism in Literature*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frick, Maria (tulossa). *Emergent Bilingual Constructions. Finnish-Estonian Codeswitching in Interaction*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- Frick, Maria 2009. Suomi-viro-kaksikieliset yhdyssanat. – *Folia Uralica Debrece-niensiä* 16, 3–23.
- Grönstrand, Heidi 2010. Kaksi maata, kaksi kulttuuria. Sofi Oksanen suomalaisen kirjallisuuden kartalla. – *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti AVAIN*, 42–50.
- Haspelmath, Martin 2008. Loanword typology: Steps toward a systematic cross-linguistic study of lexical borrowability. – Thomas Stolz, Dik Bakker, R. Salas Palomo (Eds.). *Aspects of Language Contact*. Berlin: Mouton de Gruyter, 43–62.
- Heinemann, Ute 1996. *Novel.la entre dues llengües: El dilema català o castellà*. Trans. Laura Puigdomènech. Kassel: Edition Reichenberger.
- Ibhawegbele, Faith O., Justina N. Edokpayi 2012. Code-switching and code-mixing as stylistic devices in Nigerian prose fiction: A study of three Nigerian novels. – *Research on Humanities and Social Sciences* 6 (2), 12–18.
- Juva, Kersti 2013: Ojänn och ställvis irriterande tankspridd. Kotimaisten kielten keskus. http://www.kotus.fi/?8958_m=9827&s=4333 (24.2.2013).
- Jørgensen, J. Normann, Martha S. Karrebæk, Lian M. Madsen, Janus S. Møller 2011. Polylinguaging in superdiversity. – *Diversities* 13. www.unesco.org/shs/diversities/vol13/issue2/art2 (6.10.2012).
- Jørgensen, J. Normann, Rosita Rindler-Schjerve, Eva Vetter 2012. Polylingualism, Multilingualism, Plurilingualism. <http://www.toolkit-online.eu/docs/polylingualism.html> (5.10.2012).

- Kalliokoski, Jyrki 1998. Hj. Nortamon murrekertomukset ja puhutun illuusio. – Lea Laitinen, Lea Rojola (Toim.). *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 184–215.
- Laalo, Klaus 1992. Huvitav lugu - kiinnostava juttu. Suomen ja viron välinen sanaston riskiryhmä ja sen taustaa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lehtonen, Heini 2006. Maahanmuuttajanuoret plurilingvaalisuuden mannekiineina. – Salla Kurhila, Anne Mäntynen (Toim.). *Tunnetta mukana. Kirjoituksia Jyrki Kalliokosken 50-vuotispäivän kunniaksi*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, 13–26.
- Malmio, Kristiina 2011. Ut i vida världen: Flerspråkighet i några finlandssvenska romaner på 1990- och 2000-talen. – Heidi Grönstrand, Kristiina Malmio (Toim.). *Både och, sekä että. Om flerspråkighet/Monikielisydestä*. Helsingfors: Schildts, 292–317.
- Miner, Edward A. 1998. Discursive constructions of Kiswahili-speakers in Ugandan popular media. – *Studies in the Linguistic Sciences* 28 (1), 185–206.
- Murray, Alan V. 2009. Suulisuus ja suhtlus XIII sajandi Liivimaa misjonis. Eesti keel Henriku kroonikas. – *Keel ja Kirjandus* 8–9, 559–572.
- Myers-Scotton, Carol 2002. *Contact Linguistics: Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes*. Oxford: Oxford University Press.
- Nuolijärvi, Pirkko, Liisa Tiittula 2013. Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa. SKS:n toimituksia 1401. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Omole, James O. 1987. Code-switching in Soyinka's *The Interpreters*. – *Language and Style* 20, 384–395.
- Pahta, Päivi 2012. Code-switching in English of the Middle Ages. – Terttu Nevalainen, Elizabeth C. Traugott (Eds.). *The Oxford Handbook of the History of English*. Oxford: Oxford University Press, 528–537.
- Schendl, Herbert, Laura Wright (Eds.) 2011. *Code-Switching in Early English*. Berlin: Walter de Gruyter. <http://dx.doi.org/10.1515/9783110253368>
- Sivulauseita. Kun kyyhkyset katosivat. Blogiteksti. Nimimerkki Helmi K, 12.9.2012. <http://www.lily.fi/juttu/kun-kyyhkyset-katosivat> (2.2.2013).
- Szymaniak, Włodzimierz J. 2002. Code switching and English language as free-culture medium: Case study of the novel *Necessary Lies* by Eva Stachniak. – *Revista de Filología y su Didáctica* 25, 311–322.
- Tiittula, Liisa, Pirkko Nuolijärvi 2007. Puhuttu kieli kaunokirjallisuuden suomenoksissa. – H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki, Outi Paloposki

- (Toim.). Suomenoskirjallisuuden historia 2. SKS:n toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 387–400.
- Torres, Lourdes 2007. In the contact zone: Code-switching strategies by Latino/a writers. – *Melus* 32 (1), 75–96. <http://dx.doi.org/10.1093/melus/32.1.75>
- Traugott, Elizabeth C. 1981. The sociostylistics of minority dialect in literary prose author(s). – *Proceedings of the Seventh Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (1981), 308–316.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. SKS:n toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (20.1.2013).

Maria Frick

Tampereen yliopisto, kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Kalevantie 4
33014 Tampere, Finland
mai.frick@gmail.com

Sofi Oksanen's usage of Estonian words in the novel *Kun kyyhkyset katosivat* (‘When the Doves Disappeared’)

MARIA FRICK

University of Tampere

Kun kyyhkyset katosivat (‘When the Doves Disappeared’) is the third novel in Sofi Oksanen’s tetralogy about Estonian history. While the first one *Stalinin lehmät* (‘Stalin’s Cows’) takes place in Finland, *Puhdistus* (‘Purge’) and *Kun kyyhkyset katosivat* are staged in Estonia – the latter in the period of German occupation and the following decades of Soviet rule, the 1940’s–1960’s. Although the novels are all written in Finnish, they include codeswitching to Estonian. While in *Stalinin lehmät* and *Puhdistus* there are plenty of complete phrases and clauses in Estonian, printed in italics and translated either within the text or in a glossary, in *Kun kyyhkyset katosivat* the Estonian language is present almost exclusively in the form of lexical and grammatical choices.

The Estonian elements in *Kun kyyhkyset katosivat* can be grouped into four types: cultural borrowings, frequential borrowings, semantic borrowings and grammatical calquing. Their usage is somewhat similar to the everyday language use of Finns who live in Estonia: Cultural borrowings refer to something that is specific to Estonia or that is used in an Estonian context: *hävityspataljoona* ‘destruction battalion’, *frikadellikeitto* ‘meatball soup’, *trammi* ‘tram’. Frequential borrowings include international words that also exist in Finnish (as alternatives to more frequently used synonyms) but are more widely used in Estonian: *okkupeera-* ‘occupy’, *divaani* ‘divan’, *fabrikoi-* ‘fabricate’, *shelatiini* ‘gelatin’. Semantic borrowings include the verb *huolitse-* used in the meaning of Est. *hoolitse-* ‘care’ (cf. Fin. *huolitse-* ‘forward (freight), organise transportation of goods’) and two grammatical calques: *oma* ‘own’, used as an independent placeholder noun as in Estonian, and the postposition *puolelta* ‘from the side (of)’, used to mark the agent NP in a passive sentence (as Est. *poolt*), which is not possible in standard Finnish.

These Estonianisms are all integrated into Finnish by stem modification and Finnish suffixes. In the language use of Finns who live in Estonia, this is a conservative strategy most typical for recently migrated speakers and those who orient towards using monolingual Finnish. Grammatical calques on the other hand are very rare in their everyday language use; alongside other semantic borrowings, they are more typical of older migrants who may engage in involuntary switching of this kind. When Finns in Estonia communicate with each other, they usually need not worry whether the others understand their codeswitching to Estonian (and even if some recipients don't, the meaning can be clarified then and there). In this novel, Estonian words are used in places where the reader can infer their approximate meaning from the context or rely on their knowledge of Finnish and other languages to understand them.

Kun kyyhkyset katosivat has nevertheless been criticized for its unedited language, and readers have also drawn attention to the Estonianisms. Some readers interpret the cultural and frequential borrowings as part of the contextualisation of the text into the time and scene of the story, which they find is necessary and purposeful. Others find the novel difficult to read and find fault also in the international words and strange grammar. Even if some of the Estonianisms are used in intertextual passages, in which they can be regarded part of the clumsy and difficult-to-read style of a propagandistic novel written by the antagonist, or when voicing one of the characters, this is not done systematically enough for their contextualisation purpose to be clear to the readers.

In the light of the linguistic analysis and the readers' comments, the article raises many questions regarding the incorporation of Estonian elements into a Finnish novel. Can a bilingual writer such as Oksanen, through such variation, initiate novel processes of language renewal? Are Finnish readers ready to welcome Estonianisms in their literary language? What kind of words, phrases or structures are the readers willing to accept, and how does a writer use them in a purposeful way? And, finally, a speculative question: Had the novel been otherwise edited to better match the grammatical and orthographic norms of literary Finnish, would it have induced more favourable attitudes towards its plurilingual characteristics?

Keywords: prose; code-switching; transfer; plurilingualism; heteroglossia; cultural borrowing; cultural word; semantic borrowing; Finnish; Estonian